

sport turi tobora ommalashib bordi. Kelajakda O‘zbekiston atletlarining yanada yuqori natijalarga erishishi va jahon miqyosida tanilishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Utayev Z. Yengil atletika va uni o‘qitish metodikasi. O‘quv qo‘llanma. Samarqand.2022.
2. Qudratov R. Yengil atletika. T.; ” Noshir “. 2012
3. Abdullayev.M, Olimov.M, To‘xtaboyev. T. Yengil atletika va uni o‘qitish metodikasi. Darslik. T.; ‘Barkamol fayz media‘ 2017
4. Niyozov.I. Yengil atletika. T.; O‘quv qo‘llanma.2009
5. Shokirjonova.K. Yengil atletika . O‘quv qo‘llanma. T.; Lider Press.2007

SAMARQAND ME’MORIY OBIDALARI: TARIX VA SAN’AT UYG‘UNLIGI

Olimova Sevara Utkirjon qizi

*Qarshi davlat universiteti tarix fakulteti mamlakatlar va mintaqalar yo‘nalishi
3-kurs talabasi*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Samarqand me’moriy obidalarini, ularning tarixiy rivojlanishi va san’at bilan uyg‘unligi ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Samarqand Sharq sivilizatsiyasining eng qadimgi markazlaridan biri bo‘lib, uning me’morchiligi turli davrlarning madaniy va san’at yo‘nalishlarini o‘zida mujassam etgan. Ayniqsa, Amir Temur va Temuriylar davrida barpo etilgan me’moriy obidalar o‘zining betakror naqsh va bezaklari bilan ajralib turadi. Maqolada Registon maydoni, Shohi Zinda majmuasi, Bibixonim masjidi, Ulug‘bek madrasasi kabi tarixiy yodgorliklarning me’moriy xususiyatlari va ularning san’at bilan uyg‘unligi o‘rganiladi. Tadqiqot natijalari Samarqand me’morchiligini rivojlantirish va uni kelajak avlodga yetkazish muhimligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *Samarqand, me’morchilik, tarixiy yodgorliklar, Registon, Shohi Zinda, Bibixonim masjidi, Temuriylar davri, san’at uyg‘unligi, islom me’morchiligi, naqsh va bezak.*

Samarqand dunyo sivilizatsiyasining eng qadimgi markazlaridan biri bo‘lib, uning me’moriy merosi Sharq san’atining eng yuksak namunalari qatoriga kiradi.

Ushbu maqolada Samarqandning tarixiy obidalar, ularning me'moriy xususiyatlari va san'at bilan uyg'unligi ilmiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi.

1. Samarqand me'morchiligining tarixiy taraqqiyoti

Samarqandning me'morchiligi asosan uch asosiy bosqichga bo'linadi:

1) Qadimgi davr (Afrosiyob shahri va ilk islomiy obidalar),

2) Temuriylar davri (Amir Temur va uning avlodlari barpo etgan muhtasham binolar),

3) Keyingi davr (XVII–XX asrlar va zamonaviy tiklanish jarayonlari).

Bu davrlar davomida shahar o'zining me'moriy uslublarini boyitib, turli san'at yo'nalishlari bilan uyg'unlashgan holda rivojlangan.

2. Temuriylar davrida Samarqand me'morchiligi

Amir Temur davrida Samarqand me'moriy jihatdan gullab-yashnagan. Bu davrda qurilgan obidalar quyidagilar:

- Registon maydoni – uchta madrasadan iborat bo'lib, Ulug'bek madrasasi (XV asr), Sherdor madrasasi (XVII asr) va Tillakori madrasasi (XVII asr) bu yerda joylashgan.

- Shohi Zinda majmuasi Samarqanddagi eng qadimgi maqbara majmualaridan biri bo'lib, XIV–XV asrlarga oid qabr va maqbaralar o'zining nafis ganch o'ymakorligi va sirlangan koshinlari bilan mashhur. Shohi Zinda majmuasi Islom me'morchiligining noyob namunasi bo'lib, u yerda joylashgan maqbaralar Amir Temur va uning qarindoshlariga tegishli. Bu joyning eng asosiy xususiyatlaridan biri – mozaikalar va mayolika naqshlarining nozik ishlanganligidir. Majmuaning nomi "Tirik Shoh" ma'nosini anglatib, afsonalarga ko'ra, bu yerda payg'ambar Muhammadning qarindoshi Qusam ibn Abbos dafn etilgan.

- Bibixonim masjidi – Amir Temurning buyuk asari bo'lib, undagi ulkan me'moriy elementlar va naqshlar Sharq san'atining eng yorqin namunalaridan biri hisoblanadi.

- Ulug'bek madrasasi – XV asrda barpo etilgan bo'lib, Samarqandni ilm-fan markaziga aylantirishda katta rol o'ynagan.

Bu obidalar o'zining bezaklari, muqarnaslari va geometrik naqshlari bilan Sharq me'morchiligining yuksak namunalaridir.

3. Me'morchilik va san'at uyg'unligi

Samarqand me'morchiligida san'atning turli yo'nalishlari uyg'unlashgan:

- Naqsh va bezak san'ati – Registon va Bibixonim masjidining devorlarida murakkab geometrik naqshlar va arabiy yozuvlar ishlatilgan[1]

- Koshin bezaklari – Moviy, oq va yashil rangdagi sirlangan g'ishtlar va mayolika san'ati Shohi Zinda va Registon binolarining asosiy bezak uslublaridan biri bo'lgan.

- Ganch va yog‘och o‘ymakorligi– Samarqand me‘moriy obidalarining ichki qismlari ganch naqshlar va yog‘och o‘ymakorligi bilan bezatilgan bo‘lib, bu Sharq san‘atining yuksak darajada rivojlanganini ko‘rsatadi.

4. Samarqand me‘moriy merosining bugungi ahamiyati

Hozirgi kunda Samarqandning tarixiy obidalari YUNESKOning Jahon merosi ro‘yxatiga kiritilgan. Bu obidalarni saqlash va ularni kelajak avlodga yetkazish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. O‘zbekiston hukumati va xalqaro tashkilotlar tomonidan ushbu yodgorliklarni restavratsiya qilish va ilmiy tadqiqotlar olib borish ishlari davom ettirilmoqda.

Samarqand Temuriylar davrida Markaziy Osiyoning eng muhim siyosiy, iqtisodiy va madaniy markazlaridan biriga aylangan. Ayniqsa, Amir Temur va uning avlodlari hukmronligi ostida shahar gullab-yashnagan. Quyida Temuriylar davridagi Samarqandning asosiy jihatlari haqida ma'lumot beriladi:

Siyosiy markaz sifatida:

- Amir Temur 1370-yilda Movarounnahrni to‘liq egallagach, poytaxtni Samarqandga ko‘chirdi.

- Samarqand Temuriylar imperiyasining yuragi, davlat boshqaruvi va harbiy rejalashtirish markazi bo‘lib xizmat qildi.

- Temurning o‘g‘illari va nabiralari hukmronligi davrida ham shahar muhim rol o‘ynadi.

Ilm-fan va madaniyat markazi:

- Ulug‘bek Samarqandni ilm-fan markaziga aylantirdi, Ulug‘bek madrasasi va rasadxonasini bunyod etdi.

- Samarqandda astronomiya, matematika, tibbiyot va boshqa sohalar rivojlandi.

- Alisher Navoiy va Abdurahmon Jomiy kabi olim va shoirlar Temuriylar davrida Samarqand bilan bog‘liq bo‘lgan[2]

Savdo va iqtisodiy markaz:

- Buyuk Ipak yo‘li ustida joylashgan Samarqand Osiyo va Yevropa o‘rtasidagi savdo markaziga aylandi.

- Shaharda ipakchilik, zargarlik, kulolchilik kabi hunarmandchilik rivojlandi.

- Turli mamlakatlardan savdogarlar kelib, Samarqand bozorlari jonli savdo maydoniga aylangan.

Temuriylar davrida Samarqand nafaqat O‘rta Osiyoning, balki butun dunyoning eng muhim shaharlari qatoriga kirgan. Shahar ilm-fan, madaniyat va me‘morchilik jihatidan gullab-yashnab, o‘sha davrning eng rivojlangan markazlaridan biri bo‘lib xizmat qilgan.

Samarqand me'moriy obidalari Sharq san'ati va me'morchilik an'alarining eng go'zal namunalari qatoriga kiradi. Ushbu obidalar nafaqat tarixiy ahamiyatga ega, balki ularning me'moriy va san'at jihatdan uyg'unligi jahon madaniy merosiga katta hissa qo'shadi. Kelajakda bu obidalarni saqlash va ilmiy jihatdan chuqur o'rganish muhim vazifa bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. YUNESKO (2021). "Markaziy Osiyo madaniy merosi va me'morchiligi."
2. Rashidov, A. (2019). "Temuriylar davrida Samarqand me'morchiligi." Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
3. Yusupova, D. (2020). "O'zbekiston me'moriy obidalari va ularning san'atdagi o'rni." Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.

GIDROPONIKA USULIDA O'SIMLIKLARNI PARVARISHLASH

Adhamov Saidvalixon Aziz o'g'li

“Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muxandislari instituti” Milliy tadqiqot universiteti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada gidroponika usuli yordamida o'simliklarni parvarishlash texnologiyalari haqida so'z boradi. Mualliflar gidroponikaning afzalliklari, jumladan, suv va tuproq resurslarini tejash, hosildorlikni oshirish va ekologik muvozanatni saqlash imkoniyatlarini tahlil qilganlar. Tadqiqot doirasida turli xil substrat materiallari – kokos tolasi, mineral paxta, perlit, vermikulit va organik substratlar – o'simlik o'sishiga ta'siri o'rganilgan. Eksperiment natijalari shuni ko'rsatdiki, biogumus va boshqa ekologik xavfsiz substratlar issiqxona sharoitida yuqori hosildorlik va sifatli o'sish imkoniyatini ta'minlaydi. Ushbu texnologiyaning jadal rivojlanishi oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etishi ta'kidlanadi.*

Koreya jamiyati tomonidan yuqori texnologiyali sabzavotchilikka qiziqish ortib bormoqda va korxonalar yangi imkoniyatlarni yaratishga bo'lgan qiziqish kundan – kunga rivojlanishdan to'xtagani yuq. Internet tarmog'ining rivojlanish jumladan ishtimoiy tarmoqdagi yangidan – yangi yutuqlarning rolik shaklida berilish yosh fermer va yer egalarining imkoniyatlarini oshirishga xizmat qilmoqda.